

Direktna demokracija i problemi državnog aparata

Musić, Dino

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:073202>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Rijeka

Direktna demokracija i problemi državnog aparata

ZAVRŠNI RAD

Studiji: Filozofija/Povijest

Mentor: Dr.sc. Neven Petrović

Student: Dino Musić

Filozofija/Povijest

Sadržaj

Uvod	1
Direktna Demokracija	3
Povijesni pregled Direktne demokracije	4
Atenska Demokracija i antički pojam slobode	4
Direktna demokracija kao politička teorija po J.J Rousseau	6
Direktna demokracija po modernim teoretičarima	8
Predstavnička i nepredstavnička demokracija	8
Anarhija i direktna demokracija	10
Sloboda u modernom značenju	11
Prikaz direktne demokracije po primjeru države	12
Prednosti i mane direktne demokracije	14
Prednosti	15
Mane	15
Zaključak	16
Literatura	17

Uvod

Unutarnja uprava neke države ovisi o stupnju tolerancije i reakcije od samih građana. Ovime se pokazuje kako građani čine državu a ne obratno te se može dovesti u pitanje što ako svaki građanin ima pravo direktno odlučivati o svojoj državi i njenim unutrašnjim i vanjskim pitanjima. Vidjeli smo kako je ljudska rasa prošla kroz razne političke sustave od onih najnižih poput Plemenskog vladara ili vijeća do današnjih političkih sustava kao što je parlamentarna demokracija.

Prilikom osobnog interesiranja za područje političke filozofije naišao sam na termin *direktna demokracija*. Što ovaj termin znači, kako se može protumačiti kao politički sustav, koji ljudi bi trebali participirati, a koji biti odvojeni od njega, kako bi politički aparat funkcionirao, kako bi se prelazak iz indirektno demokracije u direktnu provodio i kako bi funkcionirao državni aparat velika su pitanja koja traže svoj odgovor. No kako se nijedna rasprava ne može svesti pukim skakanjem u bezvrijedne zaključke, ono što nam je potrebno jest korak po korak doći do traženih odgovora.

„Čovječji ustroj je djelo naravi, ustroj države je djelo umjetnosti. Ljudi ne mogu produžiti svoj život, ali mogu produžiti život države, što je više moguće, davši joj najbolji ustav što ga može imati“ (Rousseau, 1918)

Postojali su kroz povijest razni pokušaji uspostavljanja istog ili sličnog sustava. Oni se najbolje mogu usporediti s primjerima poput Pariške Komune u Parizu 1871. godine i Kappovog Puča u Berlinu 1920.g godine, ali svi ovi pokušaji nisu uspjeli zbog nedostatka autoriteta i javne podrške. Možemo li onda reći kako javnost nije upoznata s direktnom demokracijom ili ako jest, onda ju zamišlja kao nekakvu bezvrijednu i nedostižnu utopijsku ideju? Još jedno u velikom nizu pitanja koja će biti obrađena u radu, tako što ću ovaj rad pred sam kraj bazirati na misaonom eksperimentu u kojemu želim prikazati kako bi direktna demokracija kao politički sustav funkcionirala.

Unatoč tome ovaj će rad za glavnu ideju uzeti obilježja Aristotelove *Politike* i Platonove *Države* no on neće biti namijenjen stvaranju perfektnog političkog sustava u smislu utopijskog već će prikazati direktnu demokraciju kao mogući politički sustav i naravno ovo ne želim prikazati s politološke strane budući da nemam adekvatno znanje niti sam student političkih znanosti već se koncentriram na filozofsku perspektivu. No budući da je moja tema usko vezana uz politiku branit ću se riječima J.J Rousseaua.

„Pitat će me se, da li sam vladalac ili zakonotvorac, da se smatram ovlaštenim pisati o politici. Odgovaram nisam, a upravo zato i hoću da pišem o politici. Da sam vladalac ili zakonotvorac, ne bih tratio svoje vrijeme time, da govorim, što se mora činiti, nego bih to ili sam činio ili bih šutio“ (Rousseau, 1918)

Cilj ovoga rada nije obraniti ili predlagati direktnu demokraciju kao politički sustav u zemljama parlamentarne demokracije već prikazati kako bi ovakav sustav funkcionirao i na koji način bi on utjecao na državni aparat. Iako citiranja koja budem koristio možda djelomično ili potpuno zagovaraju teoriju direktne demokracije ovaj rad će ostati neutralan i prikazati politički sustav direktne demokracije na znanstveni način.

Literatura koju ću koristiti u ovom radu će se bazirati na knjigama *Društveni Ugovor* napisan od Jean Jacques Rousseaua, *Budućnost Demokracije* napisanu od Norberta Bobia i diplomski rad profesora Viktora Ivankovića. Ostala literatura koju smatram isto tako bitnom je rad Benjamina Constanta *The Liberty of Ancients Compared to the Moderns* uz djelo *Obrana Anarhizma* Robert Paul Woffa, *Četiri ogleda o slobodi* Isiaha Berlina kao i Aristotelova *Politika*.

Direktna Demokracija

Kroz cijelu ljudsku povijest utemeljeni su razni politički sustavi no tek dolaskom 20. stoljeća se osjeća kako je politika namijenjena narodu a ne vladaru. Osim revolucija u 19. stoljeću i velike Oktobarske revolucije koja je promijenila balans velikih sila, narod se je borio i u raznim pokretima poput feminističkog pokreta u 20-im godinama 20. stoljeća, Pokret djece cvijeća u 60-im godina 20. stoljeća i pokret za građanska prava istih godina oblik su političkih struja koji se skupno nazivaju *građanska neposlušnost* čiji je tvorca Henry David Thoreau, državljanin SAD-a poznat po svojim metodama protivljenja državnoj vlasti. Metode kojima se je Thoreau služio su uključivale odbijanja plaćanja poreza na aktove i zakone SAD koje su bili protiv njegovih moralnih vrijednosti. Građanski neposluh se objašnjava kao odbijanje poslušnosti zakonu na osnovu njegovog postuliranja kao intrinzično lošeg. (Thoreau, 1849)

No zašto pričamo o utjecaja naroda na političke situacije? Iako je narod nositelj državne baze on bi morao poštovati zakone vladajućih na osnovu legitimne vlasti. No što kada bi narod bio taj koji jedini posjeduje legitimnu vlast? Ovo je glavna ideja direktne demokracije i zaključno time možemo uspostaviti teoriju direktne demokracije te ću citirati tekst iz diplomskog rada profesora Viktora Ivankovića

„Direktna demokracija predstavlja oblik demokratskog upravljanja nad nekim tijelom, institucijom ili organizacijom, pri čemu su svi sudionici *horizontalni* u pogledu prava na sudjelovanje, predlaganje, raspravljanje, odlučivanje i provedbu, i pri čemu se ničija politička participacija ne ostvaruje putem nekog predstavnika ili predstavničkog tijela“ (Ivanković, 2012)

Još jedna definicija dolazi od strane Norberto Bobbia.

„Da bismo mogli govoriti o neposrednoj demokraciji, naime o tome da sam pojedinac sudjeluje u donošenju odluka kojega se tiču, potrebno je da između pojedinca koji sudjeluje u donošenju odluka i odluka koje se tiču tih pojedinaca ne postoji nikakav posrednik“ (Bobbio, 1990)

Povijesni pregled Direktne demokracije

Kako bismo pojasnili definiciju direktne demokracije, najbolji put bi se odnosio na primjere iz povijesti. Osim predstavljanja načina na koji je direktna demokracija funkcionirala, ovdje možemo prikazati i povijesni osvrt na direktnu demokraciju i njen razvoj kroz istu.

Atenska Demokracija i antički pojam slobode

Riječ *građanin* potječe iz starog doba, odnosno antike te pojavom srednjeg vijeka ona nestaje kako bi se ponovno kao Feniks uzdigla za vrijeme proljeća revolucija. Značenje riječi *građanin* u doba antike objasnio je Aydon sljedećim riječima.

„Riječ građanin u tom kontekstu nije značila što i danas. Građanin je bio čovjek koji je imao pravo sudjelovati u javnoj raspravi o zajedničkim pitanjima, a isto tako o njima i glasati. I građanin je u prvom redu bio muškarac.“ (Aydon, 2009)

Aydon u svom tekstu objašnjava što građanin znači u antici. Konkretni primjer koji koristi je atenski polis koji je još od antike bio poznat po svojem principu demokracije. Zašto sam baš odabrao Atenu kao primjenu direktne demokracije pokušat ću pojasniti riječima Benjamina Constanta čiji ću tekst parafrazirati kako bih pojednostavio svoje namjere.

Sparta iako je imala svoju narodnu skupštinu, ova nije imala veliki značaj ni ovlasti. Budući da je polis priznavao formalnu vlast kralja, ona je bila monarhija u kojoj se je vlast kralja ograničavala preko Efora koji su dolazili iz visokih krugova a birao ih je narod. No ne možemo nazvati efore predstavnicima građana budući da su oni imali obavezu prema kralju više nego prema društvu. (Constant, 2011)

Među Galima, čija je državna struktura ovisila o plemenskoj strukturi, nije bilo predstavničke demokracije jer su se Druidi i ratnička klasa brinuli za vojne interese dok su u Rimu pučki, vojni i patricijski tribuni imali reprezentacijski značaj u Republici i kasnije u carstvu. (Constant, 2011).

Ako pogledamo još jedan termin, to je *Sloboda*, grčki *Eleutheria*. Sloboda danas ima drugačije značenje od antičkog; sloboda danas označava slobodu mišljenja, govora, izražavanja, tiska, odnosno poštovanje zakona te za svaku povredu istog izdaje se odgovarajuća kazna i unatoč tome „pojedinaac je izuzet od svakog uhićenja, premlaćivanja, mučenja, nehumanih odnosa i smrti od strane pojedinca ili grupe pojedinaca koji arbitrarno iskorištavaju autoritet. (Constant, 2011).

Međutim stanovništvo antike ne bi se složilo s modernim poimanjem slobode budući da se za njih sloboda odnosila na argumentiranje političkih opcija koje se odnose na rat i mir, osnivanje saveza između polisa, u izdavanju i predlaganju predviđene kazne za prijestupnike i istraživanje rada državnih službenika. Unatoč tome stanovništvo antike nije se smjelo osobno upustiti u svoju slobodu, pod ovime želim navesti osobnu slobodu religije, slobodu govora i kritiziranje vladajućih te su po njima osobne slobode tretirale kao stvar društva i time pojedinac nije zaslužan za svoj životni opstanak već društvo oko njega. (Constant, 2011)

Kasnije prilikom sljedećeg poglavlja vratit ću se na raspravu o kolektivnoj i pojedinačnoj slobodi i njenoj razlici u modernom svijetu i svijetu antike. Pored toga, nešto detaljnije o Atenskoj upravi i radu narodne skupštine donosi nam Lisičar.

„U Periklovo doba atenska je demokracija bila najrazvijenija, narod je u skupštini birao, kritizirao i smjenjivao državne rukovodioce i donosio zakone; odlučivao o ratu i miru, o financijama, o svim važnijim državnim poslovima, prepuštajući svojim organima, činovnicima da provode odluke narodne skupštine. Svaki je atenski građanin morao dobiti svaki položaj u državnoj upravi ali, demokracija je u Ateni, kao i drugdje postojala samo za pravne građane. Stranci (meteci), robovi i žene punopravnih građana nisu imale političkih prava.“ (Lisičar, 1971)

Ako pogledamo zadnju rečenicu prethodnog citata možemo vidjeti da su u Ateni bili uključeni i robovi, odnosno da je Atena iako je bila velika demokracija posjedovala robove i imala svoje temelje u robovlasničkom sistemu. Ako ponovno usporedimo slobodu antike i modernog doma, robovi kao takvi su zabranjeni u svim državama svijeta po konvenciji UN-a i svaki pokušaj porobljavanja smatra se zločinom. No za Atenjane to je bilo normalno, pa čak se usudim reći i nužno, budući da je njihovo gospodarstvo počivalo na tome. Pojasnimo; pravni građani Atene koji su sudjelovali u političkim i gospodarskim pitanjima ne bi mogli činiti isto ako bi umjesto svojih robova radili na svojoj zemlji. Čak se Aristotel upušta u raspravu o robovima govoreći kako su ljudi „jedni rođeni za ropstvo, a drugi za gospodarstvo“. (Aristotel, 1988)

Unatoč tome što sam ranije već usporedio moderni i antički pojam slobode, a budući da ovo poglavlje govori o antici, u poglavlju o modernoj teoriji demokracije obradit ću i moderni pojam slobode koji zahtjeva svoje poglavlje jer sloboda je slatka po Gunduliću, ali komplicirana za filozofa.

Direktna demokracija kao politička teorija po J.J Rousseau

Društveni ugovor, kojeg Rousseau spominje kao sredstvo udruživanja ljudi u zajednicu i kao multi start svake države nam govori kako su ljudi se udružili tako što su se odrekli svoje slobode u korist društva i time Rousseau komentira „Svaki od nas stavlja zajednički svoju osobu i svu svoju snagu pod vrhovnu upravu volje i mi kao zajednica primamo svakog člana kao nerazdjeljivi dio cjeline“ (Rousseau, 1918).

Budući da su se po Rousseau svi građani odlučili sklopiti ugovor u korist društva, oni zaslužuju imati svoj udio u organiziranju društvene uprave te time Rousseau govori. „Sam zakon, da većina glasova odlučuje, osnovan je na ugovoru i pretpostavlja, da glasovanje bude bar jedanput jednoglasno“ (Rousseau, 1918). No ovdje Rousseau razumije pojam *tiranija većine* koji označava da će većina uvijek biti ispred manjine te se time odluke manjine ne mogu dovesti do izražaja od većine. Rousseau stoga govori o manjini tako da „U istinu, svaki pojedinac kao čovjek može imati svoju posebnu volju koja se kosi ili nije u skladu s općom voljom, što ju ima kao državljanin.“ (Rousseau, 1918).

Iako Rousseau velikim dijelom u svom djelu govori o vladaru kao glavnom predstavniku svoje države, mi ovdje želimo prikazati narod kao glavnog vladara, odnosno cilj nam je prikazati vlast bez predstavnika i time moramo biti specifični o poglavljima kojima se Rousseau bavi u društvenom ugovoru. Poglavlje koje želim istaknuti je osmo; ono se odnosi na narod, gdje Rousseau iznosi zanimljivu tezu.

„Većina je naroda, kao što i ljudi, samo u svojoj mladosti sposobna za poduku; u starosti postanu nepopravljivi. Kad se jedanput običaj ustale i predrasude uvriježe, opasan je i uzaludan pokušaj da ih se mijenja“ (Rousseau, 1918)

Unatoč tome, Rousseau, ne komentira direktnu demokraciju kao takvu već spominje samo demokraciju kao način vlasti. Jedan od razloga za ovo je odsutnost demokratskih teorija u njegovom životnom vijeku i po njegovim riječima „Kad bi postojao kakav narod bogova, on bi imao demokratsku vladu. Tako savršena vlada nije međutim za ljude“ (Rousseau, 1918).

Što s ovim Rousseau želi reći; da demokracija ne može postojati među ljudima? Možemo li reći da je moj rad beskoristan i da je današnji demokratski svijet krnja odnosno trula demokracija? Po Rosseau, da, demokracija za njega mora imati uvjete za svoje funkcioniranje a to su: Vrlo malena država, u kojoj se svi građani međusobno poznaju i gdje se svi mogu sakupiti na jednom mjestu. Drugi uvjet je jednostavnost običaja radi međusobne jednostavnosti rasprava a zadnji uvjet jest jednakost u pogledu društvenog sloja i imovine

budući da za Rousseau, raskoš uništava i bogate jednako kao i siromašne te se siromašni uvijek podređuju bogatima radi svojeg opstanka. (Rousseau, 1918)

Dakle, država koju Rousseau zamišlja trebala bi imati stanovnika kao Vatikan, integritet naroda kao Sjeverna Koreja i potpunu imovinsku jednakost svih građana. Možemo li ovakvo nešto zamisliti? Moj osobni odgovor jest teško, jer ne možemo naći ni jedan primjer iz povijesti koji bi takvo nešto omogućio ili proveo. Upravo zato Rousseau nam govori kako ovakva državna uprava je samo za bogove jer je nedostižna. Rousseau kritizira građansku demokraciju dalje govoreći kako „Nikakva država nije podvržena građanskim ratovima i unutarnjim nemirima kao demokratska ili pučka vlada“. Uz kritiku uprave

„Nije moguće zamisliti, da narod bude neprestano na okupu, da se bavi javnim poslovima, te će se lako uvidjeti, da narod ne može u tu svrhu ustrojiti odbore, a da ne promjeni oblik uprave“ (Rousseau, 1918)

Bez ikakvih dvojbi možemo vidjeti kako je demokracija za Rousseau nedostižna i nemoguća iako je najbolja za narod ona je po njemu i najgora za državu. Ako pogledamo uvjete koje je postavio za ostvarenje demokracije mi vidimo kako je današnji svijet puno drugačiji od svijeta u kojemu bi po Rousseau demokracija funkcionirala i puno moderniji, osobito današnjom globalizacijom i međunarodnom povezanošću bilo prijevozom, komunikacijom ili slobodom. Rousseau možemo nazvati, između ostalog, kritičarom demokracije no s druge strane jednog od utemeljitelja direktne demokracije budući da demokracija za njega počiva na temeljima direktne demokracije.

Direktna demokracija po modernim teoretičarima

Moderne teorije tretiraju demokraciju drugačije od J.J. Rousseaua. Po modernim teoretičarima demokracija je fleksibilnija, otvorenija, pristupačnija i uspješnija danas nego za vrijeme prevlasti apsolutizma, a uspostava demokracije ne garantira mirni razvoj i nastajanje.

Predstavnička i nepredstavnička demokracija

Jedan od modernih teoretičara na kojega ću se referirati je Norberto Bobbio i njegovo djelo predstavnička demokracija i nepredstavnička demokracija

Jedan od razloga zašto sam naveo da je demokracija postala više fleksibilna jest ta da:

„Države su postale sve veće i sve naseljenije, u njima nijedan građanin nije u stanju da poznaje sve druge, običaji nisu postali jednostavniji, poslovi su se množili, a diskusije postaju svakim danom sve bučnije, nejednakosti u bogatstvu ne samo što nisu smanjene već su u državama koje sebe proglašavaju demokratskim, premda ne u Rousseauovskom smislu, sve veće i, u svakom slučaju ponižavajuće.“ (Bobbio, 1990)

Kako je i Bobbio naveo, sve odlike demokracije po J.J. Rousseauu su u modernim demokracijama nestale i/ili su otišle u potpuno krivom smjeru no razvojem globalizma (Internet, cestovni, zračni i pomorski putevi, društvene mreže) još uvijek se može ostati povezan i ta povezanost drži demokratski svijet kakav jest.

No ako pogledamo današnju demokracijsku sliku svijeta vidjet ćemo kako se svaka demokratska država, bila ona predsjednička ili parlamentarna, odnosi na predstavničku demokraciju. Ovdje Bobbio uvodi dobru distinkciju kojom želi pokazati kako je greška to što poistovjećujemo predstavničku demokraciju s parlamentarnom državom (Bobbio, 1990). U nastavku nam Bobbio objašnjava predstavničku demokraciju i zašto ona nije isto što i parlamentarna država.

„Izraz predstavnička demokracija znači da se kolektivne odluke, tj. odluke koje se tiču cijelog kolektiva, ne donose neposredno oni koji čine taj kolektiv, već osobe izabrane u tu svrhu“ (Bobbio, 1990). Dok s druge strane

„Parlamentarna država predstavlja posebnu, iako, s povijesnog stanovništva, značajnu primjenu načela predstavnštva, naime to je država u kojoj je reprezentativan središnji organ kojem stižu zahtjevi i od kojeg polaze osnovne kolektivne odluke, ovaj organ je parlament.“ (Bobbio, 1990)

Možemo li uzeti ovo definiciju kao primjer funkcionirajuće demokracije? Osobno argumentiram da ne. Zašto? Nemoguće je da u preko milijunskim državama jedan kolektiv predstavnika može obraditi sve zahtjeve raspoređene za njegov sektor. Isto tako zastupnik koji je *biran od naroda*, nakon što dobije svoje mjesto, nije više ničim vezan za narod osim svoje dobre volje i time iako je predstavnik naroda on gubi svoju funkciju u korist sebe ili svoje stranke.

Norberto nastavlja objašnjavajući funkcije predstavnika tako što uvodi dva pojma delegat i povjerenik

„Ako je delegat A je jednostavno samo glasnogovornik, glasnik, izaslanik postavljen od strane onih koje predstavlja i prema tomu njegov je mandat vrlo ograničen i podvrgnut opozivu. Ako je povjerenik, A ima vlast da djeluje s izvjesnom slobodom u ime onih koje predstavlja i pod uvjetom da uživa njihovo povjerenje, može tumačiti po vlastitoj volji njihove interese“ (Bobbio, 1990)

Ovdje dolazi do pitanja, zar je potrebno da predstavnik pripada istoj profesionalnoj kategoriji kao i oni koje on predstavlja? Ako je uži krug ljudi istog zanimanja ili istog političkog gledišta onda mora, no ako predstavnik predstavlja opće interese onda nije potrebno da pripada istoj kategoriji, a čak postaje sve normalnije formiranje specifične kategorije općih predstavnika, odnosno profesionalnih političara. (Bobbio, 1990)

Osim kritika parlamentarizma koje sam osobno naveo, Norberto navodi još jednu kritiku a to je „Širenje zakončica što je upravo posljedica davanja prednosti pojedinačnim interesima, interesima grupe, kategorije, u najgorem smislu riječi korporativnim interesima“

Dakle, predstavnik u svojoj funkciji tumači mišljenje i odluke naroda koje su opće, dok suprotno od dobrog predstavnika je onaj koji je izabran od naroda, a vrši funkciju za pojedinačne interese što povećava korupciju, koja povećava kriminal zbog koje dolazi do opće nesigurnosti u zemlji.

U nastavku ćemo pogledati kritike neposredne demokracije koje su učestale kao i kritike predstavničke demokracije. Dvije su osnovne kritike, jedna od Bobbijevih kritika je prenapučenost stanovništva koju sam spomenuo i isto tako kritizirao u naslovu J.J Rousseaua. Druga kritika je ta da bi provedba građanskog referenduma bila nemoguća, odnosno da bi se referendumima organizirali svaki dan i time bi se opterećivao narod koji ima svoje osobne i poslovne obaveze, Bobbio ovdje nudi rješenje pozivajući se na znanstvenu-fantastiku, ali kako sam spomenuo razvojem Interneta nije nemoguće da građani odlučuju od doma. (Bobbio, 1990)

Nepredstavnička demokracija po Norbertu nije ništa bolja od predstavničke te se time pokušava pronaći srednji teren za idealno funkcioniranje demokracije kao takve.

„Demokratski sistem koji se odlikuje predstavnicima koji mogu biti opozvani je, budući da predviđa predstavnike, oblik predstavničke demokracije, a budući da ti predstavnici mogu biti opozvani, približava se neposrednoj demokraciji.“ (Bobbio, 1990)

„Glasovanje, odnosno biranje predstavnika po meni je najbolja metoda izbora kockom i ono ne bi zadavala mnogo poteškoća, jer su u njoj svi građani jednaki nebitno o njihovim sposobnostima, iskustvima, načelima i imovini.“ (Rousseau, 1918)

Ovaj sistem predviđa biranje predstavnika na kratko vrijeme i uz mogućnost opoziva predstavnika, ali kako bi se složili oko opoziva predstavnika narod mora sam odlučiti te se time postulira još složeniji proces demokracije koji se ne može primijeniti u svakoj demokratskoj zemlji te budući da je ovo filozofski rad, želim primijeniti princip *Ockhamove Britve* po čemu je ono rješenje koje postulira najmanje entiteta najbolje rješenje.

Anarhija i direktna demokracija

Ako se prisjetimo pozicije direktne demokracije, onda utvrđujemo kako se direktna demokracija bazira na neposrednim odlukama građana. Ovime se ukida svaki oblik posredništva kao parlament, predsjedništvo, senat i vrhovni sud te se time dolazi u korespondenciju s anarhijom tako što je ukidanje institucija i posredništva jedan od glavnih ciljeva anarhije.

Glavni cilj anarhije potvrđujem iz citata Gerarda Caseya „Anarhija je pozicija u kojoj se članovi društva prirodno nalaze kada nisu pod državnom moći“ (Casey, 2012). Anarhija se naravno razlikuje i ima raznih varijanta kao i demokracija no ono što čini anarhiju različitim od ostalih političkih pozicija jest to da anarhija nema vladajuću strukturu ni bilo kakvu državnu strukturu koja bi joj donosila moć i autoritet, a teorija koja podupire anarhiju se naziva anarhizam te se dijeli na filozofski i praktični anarhizam tako što se filozofski bavi kritikom državnih sustava i vlasti dok praktični podupire anarhiju kao krajnji cilj društva. (Casey, 2012)

Ono što razlikuje direktnu demokraciju i anarhiju je vlast. Po anarhistima vlast je moć pojedinaca ili grupe nad ostalim pojedincima ili grupama, anarhizam ponovno uvodi kritiku tiranije većine govoreći kako ona nije ništa drugačija od ostalih sustava osim po tome što svaki član društva ima ulogu u odlučivanju no ta ista uloga je bezvrijedna ako je njena odluka zanemarena i/ili uzeta zdravo za gotovo. (Wolff, 1970)

Sloboda u modernom značenju

Autor na kojega ću se referirati u ovom poglavlju je Isaiah Berlin i njegovo djelo *Četiri ogleda o slobodi*. Budući da je djelo pisano opće o slobodi, uzet ću jedan ulomak iz ovoga djela pod nazivom *Dva Shvaćanja Slobode* i na njega se referirati te obraditi slobodu u modernom značenju.

Berlin dijeli dva spavanja slobode na negativnu i pozitivnu. Krenimo od negativne,

„Ukoliko me drugi sprječavaju da radim ono što bih inače mogao da radim, utoliko nisam slobodan; a ako su to područje drugi ljudi umanjili ispod izvjesnog minimuma, mogu reći da živim pod prinudom, ili da sam, može biti porobljen“ (Berlin, 1992)

Prinuda u ovom smislu riječi se odnosi na namjerne smetnje koje mi drugi ljudi postavljaju u području rada. Za klasične engleske političke filozofe sloboda se nije tretirala neograničeno jer bi time nastao kolaps i anarhija budući da svi ljudi nemaju jednako mišljenje, dok za razliku od antičkih mislilaca ovo nije bio slučaj jer sam pojam slobode je značio nešto drugačije. (Berlin, 1992)

Sloboda u modernom značenju ima puno veću ulogu kroz povijesno gledište, od Deklaracije Neovisnosti do UN-ove konvencije o slobodi i ljudskim pravima, ona je imala ključnu ulogu u formiranje današnjeg svijeta. Upravo zbog ovoga se sloboda danas cijeni više nego ikada, a poznata uzrečica „Give me liberty, or give me death“ će ostati zapamćena kroz povijest i borbu za slobodu.

No zašto Berlin uvodi pojam negativne slobode? Negativna sloboda označava da napuštanje osobne i individualne slobode u korist kolektivne slobode (društvene ili ekonomske). „Istina je, ipak, da sloboda jednih mora biti okrnjena da bi se osigurala sloboda za druge“. (Berlin, 1992)

Ako pretpostavimo da se odrekemo malo slobode za dobivanje veće sigurnosti, ovakav oblik slobode nazivamo negativnom slobodom no po Benjaminu Franklinu ona osoba koja ovako razmišlja ne zaslužuje ni jedno.

Na red dolazi pozitivna sloboda,

Razlika pozitivne i negativne slobode je osim u samom značenju ključna za moderno razumijevanje slobode tako što radi distinkciju između dva pojma koji su iako povezani isto toliko iz različiti.

„Pozitivno značenje riječi *sloboda* dolazi iz želje pojedinca da bude svoj samostalni gospodar. Želim da moj život i moje odluke ovise od mene, a ne od ovih ili onih vanjskih sila.“ (Berlin, 1992)

„Sloboda koja se sastoji u tome da je čovjek sam sebi gospodar, i sloboda koja se sastoji u tome da drugi ljudi ne ometaju njegove izbore, mogu površno oku izgledati kao dva logička bliska pojma, kao negativan i pozitivan način da se kaže ista stvar.“ (Berlin, 1992)

Ako povežemo negativnu i pozitivnu slobodu, dobivamo jedan sustav ograničenih građanskih sloboda u kojem možemo zamisliti funkcioniranje demokracije kao sustava, ali budući da je tema ovoga rada direktna demokracija onda moramo povećati pozitivno gledište slobode kako bi se građani mogli osjećati spremno i kompetentno za odlučivanje o pitanjima svoje države.

Prikaz direktne demokracije po primjeru države

Došli smo do posljednjeg poglavlja u kojemu se želim upustiti u tvorbu države kao što su antički filozofi prije mene. Ovaj prikaz neće pokušati stvoriti idealnu utopijsku državu već ću preko njega odrediti pozitivne i negativne aspekte direktne demokracije.

Svaka demokratska država, kako bi održala svoju strukturu vlasti i državnog aparata mora počivati na tri vrste vlasti. One se međusobno dijele na zakonodavnu (parlament), izvršnu (predsjedništvo i vlada) i sudbenu (vrhovni sud). Ono što moramo definitivno uzeti u obzir je kako cijela struktura počiva na ustavnoj vlasti jer je ustav glavni akt države. Nadalje, želim pojasniti distinkciju između birača i glasača.

U predstavničkoj demokraciji birači su svi punoljetni građani države, a glasači su svi koji dijele zakonodavnu vlast odnosno svi izabrani predstavnici. Naravno, iznimka je slučaj referendumu kada svi birači postanu glasači radi sudjelovanja u donošenju odluka u zakonodavnoj vlasti. Stoga, budući da je direktna demokracija nepredstavnička na osnovu odlučivanja o pitanjima države, distinkcije između birača i glasača ovdje ne postoji te ću koristiti oba termina kako bi jasnije povezao ta oba pojma u jedan.

Odabir strukture može se odlučiti na više načina. Jedan od tih načina je zadržavanje funkcije stare predstavničke strukture u kojoj se izmjenjuje samo zakonodavna vlast dok ostale vrste vlasti ostaju iste odabirom predstavnika na njihovo mjesto. Ovaj odabir je potpuno legitiman kada je u pitanju oblik strukture jer unatoč tome što je direktna demokracija nepredstavnička nemoguće je da u demokraciji iste osobe imaju sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast jer bi se time prouzročio kolaps i država više ni bi bila demokratska.

Biranje predstavništva, ako se provodi izborima, jest ta da cjelokupan narod izbere svoje predstavnike u vladi i predsjedništvu koje će provoditi odluke zakonodavne vlasti no ovom tradicionalnom opcijom biranja dolazimo do prvog problema a to je tiranija većine.

Iako sam već pojasnio tiraniju većine, ono što ostaje na meni da objasnim je veliku ulogu ovog problema zbog toga što idealne jednoglasne odluke funkcioniraju samo u zemljama diktature dok se u demokraciji javlja povreda osobne slobode u kojoj je glas manjine, odnosno glas koji je dobio vrlo nizak postotak sudjelovanja u procesu glasanja zanemaren. Prikazat ću primjerom pitanja o pobačaju, ako se provodi referendum legalizacije ne spontanog pobačaja i Zagovornici gledišta A su u većini nad zagovornicima gledišta B onda nakon provedbe gledišta A, gledište B ostaje zanemareno i zapostavljeno čak ako je možda gledište B pametnija i bolja odluka. S druge strane sama demokracija je provedba glasanja tako da većina glasača odlučuje i svaki se zagovornik demokracije mora složiti da je to sam temelj demokracije neovisno o ispravnosti odluke glasača ili povrede prava manjine.

Ono što ide u prilog obrani direktne demokracije je odabir predstavnika na drugačiji način od tradicionalnog glasanja, taj postupak se naziva *lutrija* ili *izbor kocke*. Birački princip je taj da se na određeno vrijeme odnosno mandat je izabran pojedinac iz naroda nasumičnim odabirom. Ovaj birački postupak je prema svima jednak te tiranija većine ovdje ne predstavlja problem, između ostalog svako od građana ima jednaku šansu biti izabran na potpuno legitiman i pravedan način bez narušavanja osobnih ili vanjskih sloboda.

Negativni razlozi su politička nekompetentnost jer nisu svi građani dovoljno sposobni za izvršnu vlast, prisiljavanje i korupcija odabranih jer ako se građanin osjeća nedovoljno sposobno on se može povući s liste dobrovoljno ili pod prisilom.

Iako obje opcije imaju svoje kritike isto tako imaju i svoje prednosti, odabir bilo koje od ove dvije opcije će dovesti glasački sistem na svoju stabilnu poziciju prilikom uspostave direktne demokracije kao političkog sustava. Kombinacija ova dva sistema glasanja prikazala bi direktnu demokraciju u najboljem obliku no ako se ovi sistemi daljnje ne razvijaju i ako postanu podložni prevarama onda taj oblik državnog uređenja ne možemo više zvati direktnom demokracijom.

Prednosti i mane direktne demokracije

U nastavku ću vizualno prikazati sve pozitivne i negativne vrijednosti direktne demokracije na primjeru tablice.

Prednosti	Mane
1.)Povećanje političkog sudjelovanja građana	1.)Omalovažavanje gledišta manjina
2.)Predstavništvo dolazi od samog pojedinca	2.)Nekompetentnost i donošenje loših odluka
3.)Smanjivanje Korupcije	3.)Vremenski nemoguće
4.)Smanjenje socijalnih razlika	4.) Cenzus

Tablica 1.) Prikaz prednosti i mana direktne demokracije

Prednosti

Add. 1. Građanin povećava svoje političko znanje i upućenost u unutrašnju kao i vanjsku politiku. Politika prilazi društvu koji ga čini.

Add 2. Svaki građanin predstavlja samog sebe glasujući za onu opciju koja se njemu sviđa, a ne predstavnikovoj stranci ili osobnih htijenjima.

Add 3. Ukidanjem predstavništva se ukida i moć predstavnika odnosno zastupnika u zakonodavnoj vlasti te time se smanjuje korupcija tako da je predstavnikov glas imao punu veću ulogu prije uspostave direktne demokracije.

Add 4. Ukidanjem predstavništva se ukida i poslovna obaveza profesionalnih političara te se između ostalog ukidaju i njihov politički imunitet kao i politička primanja.

Mane

Add 1. Više sam puta u svom radu naveo problem tiranije većine koja sprječava manjinskom gledištu da dođe do izražaja.

Add 2. Ukidanjem predstavništva profesionalnih političara i pružanje svima prava glasača u zakonodavnoj vlasti može dovesti do loših i krivih odluka većine koje mogu biti kobne za državnu upravu.

Add 3. Ako promatramo sjednice parlamenta vidjet ćemo kako se parnice znaju održavati po par sati. Ovu količinu vremena prosječan građanin si ne može priuštiti zbog čega ponovno dolazi do odabira loše odluke i ne upućenosti

Add 4. Kreiranje cenzusa za sve glasače zahtjeva veliku količinu vremena i novca koje su kobne za normalan rad države

Zaključak

Pred sam kraj svoj rad polako dolazim do zaključka kako sam pogriješio što sam u uvodu napisao kako ću koristiti literaturu koja u potpunosti ili djelomično podržava teoriju direktne demokracije. Od svih autora koje sam koristio jedini od njih koji je pozitivno pisao o direktnoj demokraciji je Jean Jacques Rousseau koji navodi da je prava demokracija samo za Bogove i da takav oblik vlasti nije za ljude. Ostali autori iako u početku entuzijastični na spomen direktne demokracije, u daljnjoj raspravi i pisanju sve više navodi kritike a sve manje prednosti.

Iako neutralan na početku svog rada, došao sam lagano do promjene gledišta na direktnu demokraciju tako što sam uvidio probleme predstavničke demokracije i time jasno sebi prikazao kako ni jedan oblik demokracije ne funkcionira kako je namijenjen i da je Rousseau imao pravo kada je rekao da demokracija nije za ljude. Krajnje kritiziranje sam naišao u anarhističkim autorima koja u demokraciji vide obmanu naroda uvjeravajući ih kako je vlast demokracije samo vlast kapitalizma.

Ono posljednje što dolazi je sama ocjena direktne demokracije. Uz dobar dio prednosti dolazi isto toliko mana. Direktna demokracija kao sustav je odličan u teoriji ali primjenjivanje u stvarnost je malo kompliciranije nego što se teoretizira. Osobno sam naveo strukturu vlasti i nisam želio ići u razne rasprave o tome kako bi to utjecalo na kulturu, društvo, ekonomiju na mikro i makro razini, slobodno vrijeme, radno vrijeme i ostali državni čimbenici. Stoga, ovaj rad završavam tako što sam primoran reći kako je uspostava direktne demokracije nemoguće trenutno, ali kako sam spomenuo razvoj tehnologije i globalizma, možemo samo teoretizirati koliko će to u budućnosti doprinijeti za razvoj demokracije.

Literatura

- Aristotel. Ladan, T. ur. 1988. *Politika*. Zagreb: Globus.
- Aydon, C., 2009. *Povijest Čovječanstva (A Brief History of Mankind)*. London: Constable & Robinson.
- Berlin, I., 1992. Dva Shvatanja Slobode. U: M. Stambolić, ur. *Četiri Ogleda o Slobodi*. Beograd: Biblioteka Sazvežđa, pp. 204-217.
- Bobbio, N., 1990. Predstavnička i Nepredstavnička Demokratija. U: F. Višnjić, ur. *Budućnost Demokratije*. Beograd: Zavod za Izdavačku Delatnost, pp. 39-64.
- Casey, G., 2012. *Libertarian Anarchy*. New York: Continuum International Publishing Group.
- Constant, B., 2011. *The Liberty of Ancients Compared With That of Moderns*. [Mrežno] Available at: <https://www.libertyfund.org/> [Pokušaj pristupa 25 Srpanj 2018].
- Ivanković, V., 2012. *Obrana direktne demokracije*, Rijeka: Sveučilište u Rijeci. Filozofski Fakultet Rijeka.
- Lisičar, P., 1971. *Grci i Rimljani*. Zagreb: Školska Knjiga.
- Rousseau, J. J., 1918. *Društveni Ugovor*. Zagreb: Komisijalna Naklada Hrvatskog Štamparskog Zavoda D.D.
- Thoreau, H. D., 1849. *Civil Disobedience*. [Mrežno] Available at: <https://www.scribd.com/document/125226712/Civil-Disobedience-Henry-David-Thoreau-pdf> [Pokušaj pristupa 30 Srpanj 2018].
- Wolff, R. P., 1970. *U Obrani Anarhizma (In Defense of Anarchism)*. [Mrežno] Available at: <https://theanarchistlibrary.org/library/robert-paul-wolff-in-defense-of-anarchism> [Pokušaj pristupa 30 Srpanj 2018].